

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ»**

ЗУБЕЦЬ ЮРІЙ ГРИГОРОВИЧ

УДК 343.36

**КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА
НЕНАДАННЯ ДОПОМОГИ ОСОБІ, ЯКА ПЕРЕБУВАЄ
В НЕБЕЗПЕЧНОМУ ДЛЯ ЖИТТЯ СТАНІ (СТ. 136 КК УКРАЇНИ)**

Спеціальність 12.00.08 – кримінальне право та криминологія;
кримінально-виконавче право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у ВНЗ «Національна академія управління».

Науковий керівник: кандидат юридичних наук
Присяжний Володимир Михайлович,
доцент кафедри кримінального права,
кримінології, цивільного та господарського права
ВНЗ «Національна академія управління»

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
Рябчинська Олена Павлівна,
завідувач кафедри кримінального права Інституту
права імені Володимира Сташиса Класичного
приватного університету, м. Запоріжжя

кандидат юридичних наук, доцент
Лень Валентин Валентинович,
професор кафедри кримінального права і
кримінології юридичного факультету
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка» м. Дніпро

Захист відбудеться 26 жовтня 2018 р. о 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.889.02 у ВНЗ «Національна академія управління» за адресою 03151, м. Київ, вул. Ушинського, 15, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці ВНЗ «Національна академія управління» за адресою: 03151, м. Київ, вул. Ушинського, 15.

Автореферат розісланий 25 вересня 2018 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

І. О. Харь

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Ст. 3 Конституції України проголошує, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Окрім цього, відповідно до ст. 27 Основного закону, обов'язком держави є захист життя людини. Одним із засобів забезпечення охорони цих цінностей є встановлення державою кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані.

В останні роки в Україні відбувається різке зростання кількості злочинів проти життя та здоров'я особи. Зокрема, лише в 2017 році зареєстровані МВС умисних вбивств 1551 (10,1%), завдання тяжких тілесних ушкоджень – 2024 (8,3%). Показовим в цьому плані є не тільки прямі посягання на життя і здоров'я іншої особи, але й діяння, які є наслідком байдужого чи недбалого ставлення до життя і здоров'я іншої особи, зокрема це стосується злочину, передбаченого ст. 136 КК України. Стосовно цієї заборони законодавець залишив цілу низку невирішених проблем.

Проблеми кримінальної відповідальності за злочини, передбачені ст. 136 КК України (далі ст. 136 КК) певною мірою розробляли в різні роки в юридичній літературі такі вітчизняні і зарубіжні вчені, як: В. В. Бабаніна, С. Р. Багіров, М. І. Бажанов, В. І. Борисов, Й. І. Горелік, В. Б. Малінін, В. А. Мисливий, П. І. Орлов, А. В. Савченко, В. В. Сташис, В. І. Тютюгін, М. І. Хавронюк, Н. М. Ярмаш, О. М. Костенко, В. К. Матвійчук та ін.. У 2013 році була захищена кандидатська дисертація О. В. Хуторянським на тему: «Кримінально-правова характеристика ненадання допомоги особі». Безумовно, що роботи цих та інших вчених, на праці яких ми посилаємося в дисертації, мають значну наукову цінність, особливо це відноситься до дисертації О. В. Хуторянського. Але, не зважаючи на це окремі питання, означені темою дисертації, не знаходили окремого комплексного дослідження, або були не достатньо з'ясовані. Так, не в повній мірі розкриті теоретико-методологічні основи дослідження кримінальної відповідальності за злочин, передбачений ст. 136 КК; не з'ясовані належним чином витоки та історія кримінальної відповідальності за означену заборону, допущено змішування в цьому плані заборон, передбачених ст. 135 та 136 КК в історичному екскурсі; не розглядалися питання поняття однойменного злочину та соціально правової обумовленості цієї заборони; не охоплені відмежуванням усі ознаки злочину, передбаченого ст. 136 КК, та суміжних злочинів, в тому числі й описаних у ст. 139, 166 КК; не досліджувалося призначення покарання за цей злочин. Не зняті суперечності положень, що стосуються об'єктивних і суб'єктивних та кваліфікуючих ознак досліджуваного злочину. Нарешті потребують розроблення ґрунтовних пропозицій з удосконалення положень ст. 136 КК. Це є свідченням актуальності обраної теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота ґрунтується на положеннях Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (прийнята Верховною Радою України 18.03.2004 р. № 161629-IV) та виконана в межах науково-дослідної роботи

ВНЗ «Національна академія управління» на 2014-2019 рр. на тему: «Адаптація законодавства і права України до законодавства і права Європейського Союзу» (державний реєстраційний номер 0114U.006593).

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є комплексна наукова розробка теоретичних положень кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані та формування на цій основі науково-обґрунтованих пропозицій і рекомендацій спрямованих на удосконалення законодавства у цій сфері та практики їх застосування.

Для досягнення цієї мети було поставлено такі основні задачі:

- з'ясувати теоретико-методологічні основи дослідження кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані;

- дослідити витоки та історію кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані;

- розробити поняття злочину, передбаченого ст. 136 КК та з'ясувати соціально-правову обумовленість цієї заборони;

- встановити об'єктивні та суб'єктивні ознаки злочину ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані;

- дослідити кваліфікуючі ознаки злочину, передбаченого ст. 136 КК;

- провести відмежування злочину, передбаченого ст. 136 КК від суміжних злочинів;

- здійснити порівняльно-правову характеристику злочину ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, за законодавством України та аналогічних злочинів за кримінальним законодавством деяких зарубіжних держав;

- дослідити проблему призначення покарання за ст. 136 КК;

- сформулювати пропозиції щодо вдосконалення ст. 136 КК.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини з належного забезпечення надання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані.

Предметом дисертаційної роботи є кримінальна відповідальність за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та вирішення задач дослідження в роботі використано наступні загальнонаукові і спеціально наукові методи: *діалектичний* – застосовується у всіх розділах дисертації, в їх взаємозв'язку, а також формування висновків і пропозицій за темою дослідження; *історико-правовий* – використовувався для розкриття історичного розвитку кримінально-правової заборони ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані (підрозділ 1.2); *порівняльно-правовий* – використовувався у порівнянні вітчизняних кримінально-правових норм, що регламентують відповідальність за досліджуваний злочин, з відповідними нормами законодавства окремих зарубіжних держав (підрозділ 3.2); *логіко-семантичний* – застосовувався для проведення поглибленого вивчення понятійного апарата (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3); *догматичний* використовувався для виявлення можливостей удосконалення ст. 136 (розділи 2, 3); *соціологічний* – застосовувався під час проведення анкетування з питань дослідження кримінальної відповідальності за

ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані (підрозділ 2.1, 2.2, 2.3, 3.3); *системного аналізу* допоміг з'ясувати внутрішню структуру і місце злочину, передбаченого ст. 136 КК (розділ 2).

Теоретичним підґрунтям монографічної роботи стали дослідження П. П. Андрушка, Ю. В. Бауліна, В. І. Борисова, Я. М. Брайніна, В. К. Грищука, П. С. Дагеля, О. О. Дудорова, М. Й. Коржанського, В. М. Кудрявцева, В. П. Малкова, А. А. Музики, А. В. Наумова, Б. С. Нікіфорова, В. Г. Павлова, М. І. Панова, Ю. Е. Пудовкіна, Р. А. Сабітова, В. Я. Тація, Є. В. Фесенка та ін.

Емпіричну базу дослідження складають дані Державної судової адміністрації за 2001-2017 рр.; результати опитування 300 працівників правоохоронних органів, суду, захисників чи представників особи; опитування 350 студентів юридичних вузів та факультетів та викладачів кримінального права. Вивчення 200 вироків та ухвал із зазначеної категорії проваджень.

Наукова новизна одержаних результатів. **Наукова новизна одержаних результатів.** Дисертація за характером і змістом дослідження питань є комплексною і системною науково дослідною працею, присвяченою кримінальній відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані. У роботі сформульовано низку нових положень і висновків, що містять елементи наукової новизни та мають істотне значення для науки кримінального права та практики застосування ст. 136 КК України, зокрема:

Уперше:

- доведено, що теоретико-методологічною основою дослідження кримінальної відповідальності за злочин, передбачений ст. 136 КК охоплюється ступінь розробленості задекларованої теми з наукових джерел, використовуваних методів наукового пошуку та зумовлення меж тих питань, які потребують дослідження, зокрема, витоків та особливостей генези кримінально-правової заборони описаної ст. 136 КК, поняття цього злочину, соціально-правової обумовленості означеної заборони, характеристика не знятих суперечливостей, що стосуються об'єктивних і суб'єктивних та кваліфікуючих ознак досліджуваного злочину, різнопланових джерел, які стосуються цієї заборони, відмежування цього злочину від суміжних діянь, компаративістське дослідження, проблемних, питань, що стосуються покарання та необхідності вдосконалення положень ст. 136 КК;

- з'ясовано, що в історичному екскурсі, за визначеними періодами знайшли закріплення витоків та розвиток заборону ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, в наступній послідовності: в ст. 1991 глави V Уложення про покарання кримінальні і виправні 1845 р. і послідуєчих його редакціях у випадках залишення «стороннім» суб'єктом дитини у беспорядному для життя стані, а в ст. 1993 глави V цього Уложення йшлося про цей злочин у випадку залишення «попутчика» в тому місці або в тому становищі, де для життя такої особи була небезпека; за ст. 1996 цього ж нормативно-правового акту містилася кримінальна відповідальність християнина, який спостерігаючи людину, що гине, не надав їй допомогу; в гл. 25 Кримінального Уложення 1903 р. йшлося, що очевидець небезпеки для життя іншої особи ніс кримінальну відповідальність за ненадання допомоги; ст. 164 КК УСРР 1922 р. була передбачена відповідальність за

неповідомлення про небезпечний для життя стан іншої особи, ненадання останньому допомоги, які потягли за собою смерть або тяжкі ушкодження; ст. 159 КК УСРР 1927 р. наставляла відповідальність за аналогічний злочин; це стосувалося і ст. 112 КК УСРР 1960 р.; в КК 2001 р. цей злочин, передбачений ст. 136 КК;

- запропоноване визначення злочину, передбаченого ст. 136 КК під якими слід розуміти умисну (для ч. 2), а за ч. 1 та 3 подвійну форму вини – до діяння умисна вина, а до наслідків лише необережність), заборонену КК дію або бездіяльність, суб'єкта, який посягає на суспільні відносини, що забезпечують умови з охорони життя та здоров'я людини, яка перебуває в небезпечному для життя стані і позбавлена можливості для вжиття заходів до самозбереження, які полягають у відмові надання допомоги особі або в ненаданні допомоги особі (для ч. 2 та 3 цієї статті малолітньому), яка перебуває в небезпечному для життя стані, при можливості надати таку допомогу, або відмові повідомити чи неповідомленні про такий стан особи (для ч. 2 та 3 цієї статті стосовно малолітнього) належним установам чи особам, що відбувалися в умовах обстановки вчинення злочину – збігу подій і обставин перебування таких осіб в небезпечному для життя стані, коли такі особи були позбавлені можливості для вжиття заходів до самозбереження, якщо це спричинило: тяжкі тілесні ушкодження (ч. 1 цієї статті); смерть потерпілого (ч. 3 цієї статті) та необхідний причинний зв'язок між діянням і наслідками, що настали (чч. 1 та 3 цієї статті);

- виявлено зміст основних чинників соціально-правової обумовленості заборони, передбаченої ст. 136 КК, до яких потрібно зарахувати: 1) соціально-кримінологічний – полягає в небезпеці завдання істотної шкоди суспільним відносинам; у відносній поширеності і цього діяння; 2) нормативно-правовий – свідчить про відповідність цієї заборони нормам Конституції України та внутрішній несуперечливості з іншими нормативно-правовими актами; 3) етичний – свідчить, що зміст і якість заборони відповідає нормам моралі; 4) культурно-історичний розглядає заборону з позиції її поступального розвитку; 5) міжнародно-правовий свідчить, що ця заборона відповідає нормам міжнародного права;

- аргументовано, що обов'язковими ознаками об'єктивної сторони злочину, передбаченого ч. 1 ст. 136 КК України, є: діяння (дія або бездіяльність), наслідки – це тяжкі тілесні ушкодження, необхідний причинний зв'язок між діянням і наслідками що настали, обстановка вчинення злочину – небезпечний для життя стан; 2) під небезпечним для життя станом слід розуміти сукупність об'єктивних і суб'єктивних факторів(умов), що характеризують обстановку, в якій опинилася особа, коли вона позбавлена можливості без сторонньої допомоги вжити заходів до самозбереження; 3) на такі ознаки об'єктивної сторони цього злочину, як дія або бездіяльність, указує також застосування законодавцем у ч. 3 ст. 136 КК «Діяння, передбачені частинами першого або другого...»;

- розуміння кваліфікуючих і особливих кваліфікуючих ознак: за ч. 2 ст. 136 КК такими є: бездіяльність у таких формах прояву цього злочину: 1) ненадання допомоги малолітньому, який завідомо перебував в небезпечному для життя стані, при можливості надати таку допомогу; дія – відмова в наданні такої допомоги такій особі, при можливості надати таку допомогу; обстановка вчинення злочину;

2) бездіяльність – неповідомлення про такий стан дитини при можливості повідомити про такий стан дитини належним установам чи особам; дія – відмова в повідомленні про такий стан дитини належним установам чи особам при можливості повідомити, а також обстановка вчинення цього злочину; за ч. 3 ст. 136 такими ознаками є діяння (дія або бездіяльність), передбачені ч. 1 та 2 цієї статті наслідки – смерть потерпілого, необхідний причинний зв'язок між діяннями і наслідками, що настали, та обстановка вчинення цього злочину – небезпечний для життя стан;

- визначено, що ефективність боротьби з діянням, передбаченим ст. 136 КК впливає певна недосконалість санкції цієї статті, зокрема, кваліфікуючий злочин, передбачений ч. 2 цієї статті, не містить такий вид, як позбавлення волі, призначення покарання не завжди проводиться з дотриманням індивідуалізації відповідальності осіб, які вчинили злочини за ознаками простого, кваліфікуючого та особливо кваліфікуючого злочину, а також, подекуди не враховуються обтяжуючі та пом'якшуючі обставини покарання;

- запропоновано внести зміни і доповнення до ст. 136 КК доповнивши її в ч. 1 цієї статті відмовою в наданні допомоги та відмовою в повідомленні належним установам чи особам про такий стан особи та в ч. 2 цієї статті також внести приписи стосовно малолітнього, та передбачити такий вид покарання в санкції ч. 2 ст. 136 КК, як позбавлення волі до двох років.

Удосконалено:

- формулювання безпосереднього об'єкта злочину ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані – таким слід розуміти суспільні відносини, які забезпечують умови (стосунки) з охорони життя та здоров'я людини, яка перебуває в небезпечному для життя стані і позбавлена можливості вжиття заходів до самозбереження;

- розуміння суб'єкта злочину, передбаченого ст. 136 КК: є фізична осудна особа (громадянин України, особа без громадянства, громадянин іноземної держави), якій до моменту вчинення злочину виповнилося 16 років і яка не ставила своїми діями потерпілого у небезпечний для життя стан, яка згідно зі ст. 136 КК України має обов'язок при можливості надати допомогу потерпілому або повідомити про такий стан особи належним установам чи особам (це особа, на яку не покладено зобов'язання надавати таку допомогу особі або дбати (піклуватися) про таку особу за іншими нормативно-правовими актами, договором);

- положення, що стосуються суб'єктивної сторони, яке дає підстави дійти наступного: 1) злочини, передбачені ч. 1, 3 ст. 136 КК України відносяться до злочинів з подвійною формою вини до діяння та до наслідків; 2) такі злочини характеризуються поєднанням двох різних форм вини тобто умислу і необережності (поєднання прямого умислу з непрямим або легковажності з недбалістю не утворює двох форм вини); 3) для ч. 1 та 3 ст. 136 КК характерний прямий умисел для дії або бездіяльності і необережність до наслідків; 4) злочин, передбачений ч. 2 ст. 136 КК, може вчинятися умисно і умисел може бути прямим, оскільки цей злочин з формальним складом.

Дістали подальшого розвитку:

- критерії, за якими повинно здійснюватися відмежування злочину, передбаченого ст. 136 КК від суміжних діянь, описаних стст. 135, 137, 139, 166 та 284 КК за ознаками об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта, суб'єктивної сторони та кваліфікуючими ознаками, зокрема особливого розходження ці злочини мають за ознаками об'єкта, об'єктивної сторони суб'єкта та потерпілого;

- компаративістське дослідження норм, що передбачають кримінальну відповідальність за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані свідчить, що вітчизняний законодавець має переваги нормотворення, але формулювання норм ст. 136 КК має суперечливість, особливо це проявляється у невідповідності з ознаками цього діяння;

- пропозиція щодо усунення суперечностей у назві і змісті ст. 136 КК та використання положень зарубіжного законодавства з метою вдосконалення норм статті 136 КК вітчизняного законодавства стосовно дій та форм прояву цього злочину.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки та пропозиції можуть бути використані у:

- *законотворчій діяльності* – при внесенні змін і доповнень до чинного законодавства (лист до Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності Верховної Ради України (від 9 червня 2018 р. вихідний № 06-18/83);

- *правозастосовній діяльності* – для кваліфікації злочинів, передбачених ст. 136 КК та відмежування їх від діянь, передбачених стст. 135, 137, 139, 166, 284 КК;

- *навчальному процесі* – як матеріал для викладання навчальних дисциплін «Кримінальне право України. Особлива частина»; «Актуальні проблеми кваліфікації злочинів» (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження у навчальному процесі ВНЗ «Національна академія управління» від 21 листопада 2017 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійним завершеним науковим дослідженням. Визначені та обґрунтовані в дисертації наукові положення та пропозиції є особистим внеском здобувача та самостійним доробком автора.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертації доповідалися автором на семінарі кафедри юридичного факультету ВНЗ «Національна академія управління», а також були оприлюднені на міжнародних та загальноукраїнських науково-практичних конференціях: міжнародні науково-практичні конференції «Актуальні проблеми юридичної науки» (14 грудня 2012 р. м. Київ); «Громадська взаємодія як екзистенція демократичного суспільства» (23 травня 2013 р. м. Київ); «Актуальні проблеми юридичної науки» (21 березня 2014 р. м. Київ); «Юридична наука і практика : пошук правової гармонії» (5 жовтня 2017 р. м. Київ); «Кримінальне право в умовах глобалізації» (25 травня 2018 р. м. Одеса); Республіканська конференція: «Уголовная юстиция: законодательство, теория и практика» (20 октября 2017 года, Республика Беларусь)

Публікації. Основні положення та висновки дослідження викладено в 14 публікаціях, з них 8 – у наукових виданнях, внесених в оновлений перелік фахових

видань з юридичних наук МОН України, зареєстрованих та проіндексованих у міжнародних наукометричних каталогах та базах даних; 6-ти тезами конференції.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, які включають дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (337) на 35 сторінках, додатків (9) на 28 сторінках. Загальний обсяг дисертації – 266 сторінок, основний зміст дисертації – 196 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** дисертації висвітлені положення, що наведені вище – у структурній частині автореферату «Загальна характеристика роботи».

Розділ 1 «Вихідні положення кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані» складається із трьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Теоретико-методологічні основи дослідження кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані»* автор на підставі дослідження доводить, що теоретико-методологічною основою дослідження кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, йдеться про розуміння кримінальної відповідальності за цей злочин, визначаються методологічні засади дослідження. Зазначається, що необхідність визначення теоретико-методологічної основи цієї праці пояснюється тим, що вона є реальним підґрунтям, яке формулює базис дослідження без якого воно не можливе. Акцентується увага на тому, що теоретико-методологічною основою дослідження кримінальної відповідальності за злочин, передбачений ст.136 КК охоплюється ступінь розробленості задекларованої теми з наукових джерел, використовуваних методів наукового пошуку та замовлення меж тих питань, які потребують дослідження, зокрема, витоків та особливостей генези кримінально-правової заборони описаної ст. 136 КК, поняття цього злочину, соціально-правової обумовленості означеної заборони, характеристика не знятих суперечливостей, що стосуються об'єктивних і суб'єктивних та кваліфікуючих ознак досліджуваного злочину, різнопланових джерел, які стосуються цієї заборони, відмежування цього злочину від суміжних діянь, компаративістське дослідження проблеми, питань, що стосуються покарання та необхідності вдосконалення положень ст. 136 КК

У *підрозділі 1.2 «Витоки, історія кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані»* за хронологією в історичному екскурсі, за визначеними історіографією періодами розкриваються витoki та генеза кримінально-правових норм, що передбачали кримінальну відповідальність за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, в наступній послідовності. На підставі дослідження історичних нормативно-правових джерел з'ясовано закріплення та розвиток кримінально-правової заборони ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, в наступній послідовності: в ст. 1991 глави V Уложення про покарання кримінальні і виправні 1845 р. і послідоючих його редакціях, у випадках залишення

«стороннім» суб'єктом дитини в безпорадному для життя стані, в ст. 1993 глави V цього ж Уложення йшлося про кримінальну відповідальність за ненадання допомоги особі – залишення «попутчика» в тому місці або в тому становищі, де для життя такої особи б небезпека; за ст. 1996 цього ж кодифікованого нормативно-правового акту була закріплена відповідальність християнина, який спостерігаючи людину, що гине, не надав їй допомогу; у ст. 421 в гл. 25 Кримінального Уложення 1903 р. передбачалося, що очевидець небезпеки для життя іншої особи ніс кримінальну відповідальність за неповідомлення владі, або який не надав, або не прийняв заходів щоб надати таку допомогу, яку міг надати, якщо наслідками були смерть чи тяжкі тілесні ушкодження; ст. 164 КК УСРР 1922 р. була передбачена відповідальність за неповідомлення про небезпечний для життя стан іншої особи, ненадання останньому допомоги, які потягли за собою смерть або тяжкі ушкодження; ст. 159 КК УСРР 1927 р. наставляла відповідальність за аналогічний злочин; це стосувалося і ст. 112 КК УСРР 1960 р.; в КК 2001 р. цей злочин, передбачений ст. 136 КК, яка містить три частини та має простий, кваліфікуючий та особливо кваліфікуючий склади.

Ретроспективний аналіз кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, спрямований не тільки в минуле, але й дозволяє виявити закономірності розвитку такої відповідальності, передбачити практику необхідності їх змін у майбутньому, напрямки та конкретні поступу таких змін, або навпаки – виявити певні негативні тенденції й запропонувати спосіб їх усунення.

У підрозділі 1.3 «Поняття злочину ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані та соціально-правова обумовленість цієї кримінально-правової заборони» аргументується, що визначення злочину, передбаченого ст. 136 КК і соціально-правової обумовленості означеної кримінально-правової заборони не було предметом з'ясування фахівцями. Дисертант зазначає, що з'ясування суті та визначення кримінально-правового поняття злочину ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані має велике значення для відмежування цього злочину від суміжних злочинів, передбачених стст. 135, 137, 139, 166, 284 КК, кваліфікації цього діяння, з'ясування меж дії цього злочину. Стверджується, що вдосконалення кримінального законодавства, яке нами досліджується та практики його застосування стає можливим при напрацюванні теоретичних положень та формулюванні поняття злочину, передбаченого ст. 136 КК. Виходячи із загального поняття злочину (ч. 1 ст. 11 КК), об'єктивних і суб'єктивних ознак досліджуваного злочину пропонується визначення злочину, передбаченого ст. 136 КК під яким слід розуміти умисну (для ч. 2), а за ч. 1 та 3 подвійну форму вини – до діяння умисна вина, а до наслідків лише необережність), заборонену КК дію або бездіяльність, суб'єкта, який посягає на суспільні відносини, що забезпечують умови з охорони життя та здоров'я людини, яка перебуває в небезпечному для життя стані і позбавлена можливості для вжиття заходів до самозбереження, які полягають у відмові надання допомоги особі або в ненаданні допомоги особі (для ч. 2 та 3 цієї статті малолітньому), яка перебуває в небезпечному для життя стані, при можливості надати таку допомогу,

або відмові повідомити чи неповідомленні про такий стан особи (для ч. 2 та 3 цієї статті стосовно малолітнього) належним установам чи особам, що відбувалися в умовах обстановки вчинення злочину – збігу подій і обставин перебування таких осіб в небезпечному для життя стані, коли такі особи були позбавлені можливості для вжиття заходів до самозбереження, якщо це спричинило: тяжкі тілесні ушкодження (ч. 1 цієї статті); смерть потерпілого (ч. 3 цієї статті) та необхідний причинний зв'язок між діянням і наслідками, що настали (чч. 1 та 3 цієї статті).

Маючи теоретичну базу щодо соціально-правової обумовленості заборони, передбаченої ст. 136 КК, отриману на підставі аналізу нормативно-правових актів, існуючих точок зору, а також особистих напрацювань автор вважає, що заслуговують на увагу в цьому дослідженні чинники соціально-правової обумовленості цієї заборони. Основними чинниками соціально-правової заборони ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані є:

1) соціально-кримінологічний – визначає стан розвитку соціальних відносин у досліджуваній нами сфері та полягає: в небезпеці завдання істотної шкоди охоронюваним суспільним відносинам; у наявності в діянні достатньо високого рівня суспільної небезпеки; у відносній поширеності діяння; в кримінально-політичній адекватності процесу криміналізації; рівень суспільної небезпеки цього діяння є цілком достатнім для криміналізації; діяння, яке криміналізується, має загально соціальні закономірності; суспільна небезпека цього діяння визначається як об'єктивними, так і суб'єктивними ознаками;

2) нормативно-правовий – свідчить, що ця заборона повинна відповідати нормам Конституції та іншими галузями законодавства в цій сфері; внутрішньо логічної несуперечливості заборони, передбаченої ст. 136 КК (в міжгалузевому плані);

3) етичний чинник – указує на дотримання етичних норм при конструюванні заборони, які повинні бути визначальними; мораль здатна термінувати цей вид кримінально-правової заборони;

4) культурно-історичний охоплює попередні чинники з точки зору поступальних об'єктивних змін норми, що нами досліджується;

5) міжнародно-правовий – містить стандарти, що стосуються міжнародних вимог до криміналізації діяння, передбаченого ст. 136 КК.

Розділ 2 «Дослідження об'єктивних, суб'єктивних та кваліфікуючих ознак злочину ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані» містить три підрозділи

У підрозділі 2.1 «Об'єктивні ознаки злочину ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані» досліджується найбільш поширені сучасні концепції об'єкта злочину в теорії кримінального права. На підставі критичного аналізу існуючих точок зору, що стосуються родового об'єкта злочину ненадання допомоги особі, яка перебуває у небезпечному для життя стані та його структури пропонується визначення родового об'єкта злочину: «Під родовим об'єктом злочинів, передбачених розділом другим Особливої частини КК України (до яких відноситься і злочин, передбачений ст. 136 КК України), слід розуміти суспільні відносини з приводу умов, які забезпечують охорону життя і здоров'я

іншої особи».

Зазначається, що найважливіше значення для правотворчої та правозастосовної діяльності має безпосередній об'єкт конкретного складу злочину (в нашому випадку – злочину, передбаченого ст. 136 КК).

У наукових публікаціях не завжди чітко визначається безпосередній об'єкт злочину, передбаченого ст. 136 КК. Автором на підставі критичного аналізу існуючих поглядів на об'єкт злочину ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, які охороняються ст. 136 КК, пропонується визначення безпосереднього об'єкту цього злочину: «Під безпосереднім об'єктом цього злочину виступають суспільні відносини, які забезпечують умови з охорони життя та здоров'я людини, яка перебуває в небезпечному для життя стані і позбавлена можливості вжиття заходів до самозбереження». На підставі дослідження існуючих поглядів на об'єктивну сторону цього злочину, аналізу чинного законодавства, проведеного опитування та судової практики автор визначає, що обов'язковими ознаками об'єктивної сторони злочину, передбаченого ч. 1 ст. 136 КК України, є: діяння (дія або бездіяльність), наслідки – це тяжкі тілесні ушкодження, необхідний причинний зв'язок між діянням і наслідками, обстановка вчинення злочину. Під небезпечним для життя станом слід розуміти сукупність об'єктивних і суб'єктивних факторів (умов), що характеризують обстановку, в якій опинилася особа, коли вона позбавлена можливості без сторонньої допомоги вжити заходів до самозбереження, на такі ознаки об'єктивної сторони цього злочину, як дія або бездіяльність, указує також застосування законодавцем у ч. 3 ст. 136 КК «Діяння, передбачені частинами першого або другого...».

У підрозділі 2.2 «Суб'єктивні ознаки злочину ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані» з'ясовуються загальнотеоретичні положення, що стосуються суб'єкта цього злочину. Автор досліджує існуючі погляди стосовно суб'єкта злочину ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані. На підставі проведеного дослідження, емпіричної бази (опитування студентів старших курсів, викладачів кримінального права, працівників правозастосовних органів, аналізу вироків) пропонується визначення суб'єкта злочину, передбаченого ст. 136 КК: «Суб'єктом злочину ненадання допомоги особі, яка перебуває у небезпечному для життя стані, є фізична осудна особа (громадянин України, особа без громадянства, громадянин іноземної держави), якій до моменту вчинення злочину виповнилося 16 років і яка не ставила своїми діями потерпілого у небезпечний для життя стан, яка згідно зі ст. 136 КК України має обов'язок при можливості надати допомогу потерпілому або повідомити про такий стан особи належним установам чи особам (це особа, на яку не покладено зобов'язання надавати таку допомогу особі або дбати (піклуватися) про таку особу за іншими нормативно-правовими актами, договором)».

Аналіз існуючих поглядів на суб'єктивну сторону цього злочину, проведення опитування респондентів сприяло розумінню того, що суб'єктивна сторона злочину, передбаченого ч. 1, 3 ст. 136 КК України відносяться до злочинів з подвійною формою вини; 2) такі злочини характеризуються поєднанням двох різних форм вини, до діяння прямого умислу і до наслідків необережності (поєднання прямого

умислу з непрямым або легковажності з недбалістю не утворює двох форі вини); 3) для ч. 1 та 3 ст. 136 КК характерний умисел для дії або бездіяльності і необережність до наслідків; 4) злочин, передбачений ч. 2 ст. 136 КК, може вчинятися умисно і умисел може бути лише прямим, оскільки цей злочин з формальним складом

У підрозділі 2.3 «Кваліфікуючі ознаки злочину ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані» послідовно проаналізовано кваліфікуючі ознаки злочину, передбаченого ч. 2 ст. 136 КК України. Злочин, передбачений цією частиною статті відноситься до діянь з формальним складом. Обов'язковими ознаками об'єктивної сторони є: діяння (дія або бездіяльність), обстановка вчинення злочину. За ознакою бездіяльність цей злочин відбувається у таких формах прояву: 1) ненадання допомоги малолітньому, який завідомо перебував в небезпечному для життя стані, при можливості надати таку допомогу; дія – відмова в наданні такої допомоги такій особі, при можливості надати таку допомогу; обстановка вчинення злочину; 2) бездіяльність – неповідомлення про такий стан дитини при можливості повідомити про такий стан дитини належним установам чи особам; дія – відмова в повідомленні про такий стан дитини належним установам чи особам при можливості повідомити, а також обстановка вчинення цього злочину; за ч. 3 ст. 136 такими ознаками є діяння (дія або бездіяльність), передбачені ч. 1 та 2 цієї статті наслідки – смерть потерпілого, необхідний причинний зв'язок між діяннями і наслідками, що настали, та обстановка вчинення цього злочину – небезпечний для життя стан.

Розділ 3. «Відмежування злочину ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані від суміжних злочинів, компаративістське дослідження злочину, передбаченого с. 136 КК України з аналогічними злочинами за кримінальним законодавством деяких держав та призначення покарання за цей злочин» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Відмежування злочину, передбаченого ст. 136 КК України від суміжних злочинів» з'ясовано, що відмежування злочину ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані від суміжних злочинів, стст. 135, 137, 139, 166 та 284 КК необхідно проводити за окремими елементами та ознаками кожного з елементів цих складів злочинів. Звертається увага на те, що злочини передбачені стст. 135, 137, 139, 166, 284 КК мають відмінності за об'єктом від аналізованого нами злочину: для ст. 135 КК – це відносини з приводу захисту життя і здоров'я людини та полягають в обов'язку піклуватися про особу; для ст. 137 КК – це відносини з належного виконання обов'язків з охорони життя та здоров'я дитини; для ст. 166 КК – це відносини опіки і піклування стосовно їх життя і здоров'я; за ст. 139 КК – це відносини з надання допомоги хворому; за ст. 284 КК – це відносини з надання судну та особам, що зазнали лиха. За об'єктивною стороною такими відмінностями є: за ст. 135 КК – характерні лише дії, за наслідками – це смерть особи або інші тяжкі наслідки; за ст. 137 КК – йдеться про невиконання професійних обов'язків, а також істотна шкода; за ст. 284 КК йдеться про бездіяльність, це злочини відносяться до діянь з формальним складом. Істотна відмінність злочинів, передбачених стст. 135, 137, 139, 166, 284 КК за суб'єктами:

для цих злочинів характерний спеціальний суб'єкт злочину. Крім того, істотна відмінність суміжних злочинів за ознаками потерпілої особи. Існують відмінності також за наслідками цих злочинів.

У підрозділі 3.2 «Компаративістське дослідження злочину, передбаченого ст. 136 КК України з аналогічними злочинами за кримінальним законодавством деяких зарубіжних держав» аргументується, що правоохоронні органи мають певні труднощі в застосуванні ст. 136 КК України. Стверджується, що це зумовлено низкою факторів, до яких належать недоліки в конструюванні норм, передбачених ст. 136 КК України, а також відсутністю роз'яснення із застосування цієї статті. Доводиться, що порівняльно-правове дослідження в цій проблемі відіграє не тільки пізнавальну роль, а й має певне прикладне призначення. Таке дослідження є корисним: для тлумачення положень ст. 136 КК; для вдосконалення ст. 136 КК.

Здобувач стверджує, що порівняльно-правове дослідження КК Австрії, Грузії, Іспанії, Болгарії, Німеччини та Франції розподіляють відповідальність за принципом загальних і спеціальних суб'єктів. Усі кодекси визнають обов'язок втручання в небезпечну для потерпілого ситуацію, але переважно це покладається на спеціальний суб'єкт. Нам уявляється, що положення ст. 136 КК України є більш переконливими.

У підрозділі 3.3 «Призначення покарання за вчинення діянь, передбачених ст. 136 КК України» підкреслено, що одним із факторів, які негативно впливають на ефективність боротьби зі злочинами, передбаченими ст. 136 КК є недосконалість санкцій цієї статті. Звертається увага, що санкція ч. 2 ст. 136 КК не дивлячись на те, що за цією частиною статті злочин визнається кваліфікуючим, але такого виду покарання, як позбавлення волі не містить. Тому, враховуючи те, що пріоритет гуманізму повинен мати перевагу для жертви, а не до злочинця, тому пропонується передбачити в санкції ч. 2 цієї статті такий вид покарання, як позбавлення волі до двох років.

Аналіз вироків показав, що суди в деякій мірі недооцінюють використання пом'якшуючих і обтяжуючих обставин покарання, а також звільнення від відбування покарання з випробуванням.

ВИСНОВКИ

У **висновках** наведено теоретичне узагальнення, яке полягає у з'ясуванні питань кримінально-правового дослідження злочину втручання в діяльність захисника чи представника особи та формулювання на цій основі положень і рекомендацій, що відповідають вимогам наукової новизни, мають значення для науки та практики. Основними теоретичними і практичними результатами є такі:

1. Теоретико-методологічною основою дослідження кримінальної відповідальності за злочин, передбачений ст. 136 КК охоплюється ступінь розробленості задекларованої теми з наукових джерел, використовуваних методів наукового пошуку та зумовлення меж тих питань, які потребують дослідження, зокрема, витоків та особливостей генези кримінально-правової заборони описаної ст. 136 КК, поняття цього злочину, соціально-правової обумовленості означеної

заборони, характеристика не знятих суперечливостей, що стосуються об'єктивних і суб'єктивних та кваліфікуючих ознак досліджуваного злочину, різнопланових джерел, які стосуються цієї заборони, відмежування цього злочину від суміжних діянь, компаративістське дослідження, проблемних, питань, що стосуються покарання та необхідності вдосконалення положень ст. 136 КК;

2. В історичному екскурсі, за визначеними періодами знайшли закріплення витоки та розвиток заборону ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, в наступній послідовності: в ст. 1991 глави V Уложення про покарання кримінальні і виправні 1845 р. і послідуєчих його редакціях у випадках залишення «стороннім» суб'єктом дитини у безпорадному для життя стані, а в ст. 1993 глави V цього Уложення йшлося про цей злочин у випадку залишення «попутчика» в тому місці або в тому становищі, де для життя такої особи була небезпека; за ст. 1996 цього ж нормативно-правового акту містилася кримінальна відповідальність християнина, який спостерігаючи людину, що гине, не надав їй допомогу; в гл. 25 Кримінального Уложення 1903 р. йшлося, що очевидець небезпеки для життя іншої особи ніс кримінальну відповідальність за ненадання допомоги; ст. 164 КК УСРР 1922 р. була передбачена відповідальність за неповідомлення про небезпечний для життя стан іншої особи, ненадання останньому допомоги, які потягли за собою смерть або тяжкі ушкодження; ст. 159 КК УСРР 1927 р. наставляла відповідальність за аналогічний злочин; це стосувалося і ст. 112 КК УСРР 1960 р.; в КК 2001 р. цей злочин, передбачений ст. 136 КК;

3. Під злочином, передбаченим ст. 136 КК слід розуміти умисну (для ч. 2), а за ч. 1 та 3 подвійну форму вини – до діяння умисна вина, а до наслідків лише необережність), заборонену КК дію або бездіяльність, суб'єкта, який посягає на суспільні відносини, що забезпечують умови з охорони життя та здоров'я людини, яка перебуває в небезпечному для життя стані і позбавлена можливості для вжиття заходів до самозбереження, які полягають у відмові надання допомоги особі або в ненаданні допомоги особі (для ч. 2 та 3 цієї статті малолітньому), яка перебуває в небезпечному для життя стані, при можливості надати таку допомогу, або відмові повідомити чи неповідомленні про такий стан особи (для ч. 2 та 3 цієї статті стосовно малолітнього) належним установам чи особам, що відбувалися в умовах обстановки вчинення злочину – збігу подій і обставин перебування таких осіб в небезпечному для життя стані, коли такі особи були позбавлені можливості для вжиття заходів до самозбереження, якщо це спричинило: тяжкі тілесні ушкодження (ч. 1 цієї статті); смерть потерпілого (ч. 3 цієї статті) та необхідний причинний зв'язок між діянням і наслідками, що настали (чч. 1 та 3 цієї статті);

4. До змісту основних чинників соціально-правової обумовленості заборони, передбаченої ст. 136 КК, до яких потрібно зарахувати: 1) соціально-кримінологічний – полягає в небезпеці завдання істотної шкоди суспільним відносинам; у відносній поширеності і цього діяння; 2) нормативно-правовий – свідчить про відповідність цієї заборони нормам Конституції України та внутрішній несуперечливості з іншими нормативно-правовими актами; 3) етичний – свідчить, що зміст і якість заборони відповідає нормам моралі; 4) культурно-історичний розглядає заборону з позиції її поступального розвитку; 5) міжнародно-правовий

свідчить, що ця заборона відповідає нормам міжнародного права;

5. Безпосереднім об'єктом злочину ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані – таким слід розуміти суспільні відносини, які забезпечують умови (стосунки) з охорони життя та здоров'я людини, яка перебуває в небезпечному для життя стані і позбавлена можливості вжиття заходів до самозбереження;

6. Обов'язковими ознаками об'єктивної сторони злочину, передбаченого ч. 1 ст. 136 КК України, є: діяння (дія або бездіяльність), наслідки – це тяжкі тілесні ушкодження, необхідний причинний зв'язок між діянням і наслідками що настали, обстановка вчинення злочину – небезпечний для життя стан; 2) під небезпечним для життя станом слід розуміти сукупність об'єктивних і суб'єктивних факторів(умов), що характеризують обстановку, в якій опинилася особа, коли вона позбавлена можливості без сторонньої допомоги вжити заходів до самозбереження; 3) на такі ознаки об'єктивної сторони цього злочину, як дія або бездіяльність, указує також застосування законодавцем у ч. 3 ст. 136 КК «Діяння, передбачені частинами першого або другого...»;

7. Суб'єктом злочину, передбаченого ст. 136 КК є фізична осудна особа (громадянин України, особа без громадянства, громадянин іноземної держави), якій до моменту вчинення злочину виповнилося 16 років і яка не ставила своїми діями потерпілого у небезпечний для життя стан, яка згідно зі ст. 136 КК України має обов'язок при можливості надати допомогу потерпілому або повідомити про такий стан особи належним установам чи особам (це особа, на яку не покладено зобов'язання надавати таку допомогу особі або дбати (піклуватися) про таку особу за іншими нормативно-правовими актами, договором);

8. Суб'єктивна сторона дає нам підстави дійти наступного: 1) злочини, передбачені ч. 1, 3 ст. 136 КК України відносяться до злочинів з подвійною формою вини до діяння та до наслідків; 2) такі злочини характеризуються поєднанням двох різних форм вини тобто умислу і необережності (поєднання прямого умислу з непрямим або легковажності з недбалістю не утворює двох форм вини); 3) для ч. 1 та 3 ст. 136 КК характерний прямий умисел для дії або бездіяльності і необережність до наслідків; 4) злочин, передбачений ч. 2 ст. 136 КК, може вчинятися умисно і умисел може бути прямим, оскільки цей злочин з формальним складом;

9. Кваліфікуючими і особливо кваліфікуючих ознаками: за ч. 2 ст. 136 КК такими є: бездіяльність у таких формах прояву цього злочину: 1) ненадання допомоги малолітньому, який завідомо перебував в небезпечному для життя стані, при можливості надати таку допомогу; дія – відмова в наданні такої допомоги такій особі, при можливості надати таку допомогу; обстановка вчинення злочину; 2) бездіяльність – неповідомлення про такий стан дитини при можливості повідомити про такий стан дитини належним установам чи особам; дія – відмова в повідомленні про такий стан дитини належним установам чи особам при можливості повідомити, а також обстановка вчинення цього злочину; за ч. 3 ст. 136 такими ознаками є діяння (дія або бездіяльність), передбачені ч. 1 та 2 цієї статті наслідки – смерть потерпілого, необхідний причинний зв'язок між діяннями і наслідками, що настали, та обстановка вчинення цього злочину – небезпечний для

життя стан;

10. Критеріями, за якими здійснюється відмежування злочину, передбаченого ст. 136 КК від суміжних діянь, описаних стст. 135, 137, 139, 166 та 284 КК є: ознаки об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта, суб'єктивної сторони та кваліфікуючі ознаки, зокрема особливе розходження ці злочини мають за ознаками об'єкта, об'єктивної сторони суб'єкта та потерпілого;

11. Компаративістське дослідження норм, що передбачають кримінальну відповідальність за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані свідчить, що вітчизняний законодавець має переваги нормотворення, але формулювання норм ст. 136 КК має суперечливість, особливо це проявляється у невідповідності з ознаками цього діяння;

12. На підставі проведеного дослідження пропонується нова редакція ст. 136 КК: «Стаття 136. Ненадання чи відмова в наданні допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя чи здоров'я стані або неповідомлення чи відмова в повідомленні про такий стан особи

1. Ненадання чи відмова в наданні допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя чи здоров'я стані, за можливості надати таку допомогу або неповідомлення чи відмова повідомити про такий стан особи, належним установам чи особам, за можливості зробити таке повідомлення, якщо це спричинило тяжкі тілесні ушкодження, -

карається...»

2. Ненадання чи відмова в наданні допомоги дитині, яка перебуває в небезпечному для життя чи здоров'я стані, за можливості надати таку допомогу або неповідомлення чи відмова в повідомленні про такий стан дитини, належним установам чи особам за можливості зробити таке повідомлення, -

карається штрафом від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк до двох років.

3. Діяння, передбачені частиною першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили смерть потерпілого, -

карається...»

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях внесених до оновленого переліку фахових видань з юридичних дисциплін МОН України, зареєстрованих та проіндексованих у міжнародних наукометричних каталогах і базах даних:

1. Зубець Ю. Г. Ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для житті стані: порівняльно-правове дослідження за кримінальним законодавством України та деяких зарубіжних держав. – Київ: – «Юридична Наука» (Index Corpticus). – 2014. № 3. – С. 57-70.

2. Зубець Ю. Г. Соціально-правова обумовленість кримінально-правової заборони, передбаченої ст. 136 КК України. – Київ: – «Юридична Наука» (Index Corpticus). – 2015. № 2. – С. 67-84.

3. Зубець Ю. Г. Родовий об'єкт злочину ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані. – Київ : – «Юридична Наука» (Index Copernicus). – 2015. № 6. – С. 93-100.

4. Зубець Ю. Г. Безпосередній об'єкт злочину ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані. – Київ : – «Юридична Наука» (Index Copernicus). – 2015. № 10. – С. 121-132.

5. Зубець Ю. Г. Об'єктивна сторона злочину ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, передбачена ч. 1 ст. 136 КК України. – Київ : – «Юридична Наука» (Index Copernicus). – 2016. № 2. – С. 60-83.

6. Зубець Ю. Г. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки злочину ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані. – Київ : – «Юридична Наука» (Index Copernicus). – 2016. № 4. – С. 65-85.

7. Зубець Ю. Г. Суб'єкт злочину ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані. – Київ : – «Юридична Наука» (Index Copernicus). – 2016. № 8. – С. 25-42.

8. Зубець Ю. Г. Суб'єктивна сторона злочину ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані. – Київ : – «Юридична Наука» (Index Copernicus SafetyLit, Social Science Research Network (SSRN)). – 2017. № 9. – С. 59-72.

Публікації у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

9. Зубець Ю. Г. Ознаки суб'єкта складу злочину «ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані». Актуальні проблеми юридичної науки – 2012 : матеріали міжнародної науково-практичної конференції [«Актуальні проблеми юридичної науки – 2012»], (Київ, 14 грудня 2012 р.) / За заг. ред. В. К. Матвійчука, Ю. В. Нікітіна, М. І. Карпенка. 2013. – Київ : – С. 326-329.

10. Зубець Ю. Г. Вина у складі злочину ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані. Громадська взаємодія як екзистенція демократичного суспільства : Матеріали XIII науково-практичної конференції (23 травня 2013 р. м. Київ). – Київ : ВНЗ «Національна академія управління», 2013. – Київ : – С. 203-204.

11. Зубець Ю. Г. Ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані: порівняльно-правове дослідження за кримінальним законодавством України та деяких зарубіжних держав / Актуальні проблеми юридичної науки – 2014 : [Матеріали міжнародної науково-практичної конференції], (Київ, 21 березня 2014 р.) / За заг. ред. д.ю.н., професора В. К. Матвійчука, д.ю.н., доцента Ю. В. Нікітіна, д.ю.н., професора Є. О. Гіди. – Київ : ВНЗ «Національна академія управління», 2014. – С. 205-220.

12. Зубець Ю. Г. Родовий об'єкт злочину ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані / Юридична наука і практика : пошук правової гармонії : збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної конференції «Актуальна юриспруденція», м. Київ, 5 жовтня 2017 року. Тези наукових доповідей. – Київ : Видавничий дім «АртЕк», 2017. – С. 137-141.

13. Зубець Ю. Г. Суб'єкт злочину ненадання допомоги особі, яка перебуває в

небезпечному для життя стані. Кримінальне право в умовах глобалізації : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 25 травня 2018 року. – Одеса : НУ «Одеська юридична академія», кафедра кримінального права, 2018. – С. 219-222

14. Зубец Ю. Г. Субъективная сторона преступления неоказание помощи лицу, находящемуся в опасном для жизни состоянии. Уголовная юстиция : законодательство, теория и практика : материалы VIII Республиканской научно-практической конференции студентов, магистрантов и аспирантов (20 октября 2017 года, Республика Беларусь). – Брест : Брестский государственный университет имени А. С. Пушкина. – С. 111-112

АНОТАЦІЯ

Зубець Ю. Г. Кримінальна відповідальність за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані (ст. 136 КК України) – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право (081 – Право). – Вищий навчальний заклад «Національна академія управління». – Київ, 2018.

Дисертаційна робота за характером і змістом дослідження питань є комплексною і системною науково-дослідною працею, присвяченою дослідженню кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані (ст. 136 КК України)

У результаті здійснення наукового аналізу теоретичного стану проблеми, її законодавчого регулювання та практики застосування чинного законодавства з урахуванням його істотної зміни, надано важливі для юридичної науки пропозиції, сформульовані нові положення та висновки.

В ході напрацювання сформульовані теоретико-методологічні основи дослідження кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані. Значною увагою охоплені витoki та історія кримінальної відповідальності за цей злочин.

У дисертаційній роботі на підставі загального поняття злочину, об'єктивних і суб'єктивних ознак злочину, передбаченого ст. 136 КК України, запропоноване поняття злочину ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, з'ясовано зміст наступних основних чинників соціально-правової обумовленості заборони: соціально-кримінологічного; нормативно-правового; етичного; культурно-історичного, міжнародно-правового, які переконують у необхідності збереження в чинному законодавстві зазначеної норми та визначають подальший напрямok її удосконалення; визначено родовий і безпосередній об'єкт злочину ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані.

З урахуванням сучасного досягнення вітчизняної та зарубіжної науки кримінального права проаналізовано: обов'язкові ознаки об'єктивної сторони злочину ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані:

з'ясовано коло осіб, які можуть бути суб'єктами вказаного злочину; досліджено ознаки суб'єкта злочину, передбаченого ст. 136 КК України; проаналізовано ознаки, що характеризують суб'єктивну сторону злочину ненадання допомоги особі яка перебуває в небезпечному для життя стані; визначено можливі форми та види вини; здійснено комплексний аналіз сучасного законодавства України щодо розкриття суттєвих ознак окремих складів злочинів у ст. 136 КК України, що є важливим як для кваліфікації діяння за дослідженого статтею, так і для її вдосконалення.

Значна увага в дисертації приділяється кваліфікуючим ознакам злочину ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані (чч. 2 та 3 ст. 136 КК України).

У монографічному дослідженні здійснено відмежування злочину ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані (ст. 136 КК України) від суміжних злочинів, передбачених стст. 135, 137, 139, 166, 284 КК України.

Здійснено порівняльно-правових характеристику ненадання допомоги особі яка перебуває в небезпечному для життя стані за КК України та аналогічними злочинами за кримінальним законодавством деяких зарубіжних держав.

Проведено дослідження проблеми призначення покарання за вчинення злочину ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані.

Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення положень ст. 136 КК України і практики її застосування.

Ключові слова: ненадання допомоги, небезпечний для життя стан, об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона, кваліфікуючі ознаки, соціально-правова обумовленість, відмежування, порівняльно-правове дослідження, витоки, історія.

АННОТАЦІЯ

Зубець Ю. Г. Уголовная ответственность за неоказание помощи лицу, находящемуся в опасном для жизни состоянии (ст. 136 УК Украины) – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право (081 – право). – Высшее учебное заведение «Национальная академия управления», Киев, 2018.

Диссертационная работа по характеру и содержанию исследования вопросов является комплексной и системной научно-исследовательской работой, посвященной исследованию уголовной ответственности за неоказание помощи лицу, находящемуся в опасном для жизни состоянии (ст. 136 УК Украины)

В результате осуществления научного анализа теоретического состояния проблемы, ее законодательного регулирования и практики применения действующего законодательства с учетом его существенного изменения, приводятся важные для юридической науки предложения, сформулированные новые положения и выводы.

В ходе наработки сформулированы теоретико-методологические основы исследования уголовной ответственности за неоказание помощи лицу,

находящемуся в опасном для жизни состоянии. Значительным вниманием охвачены истоки и история уголовной ответственности за это преступление.

В диссертационной работе на основании общего понятия преступления, объективных и субъективных признаков преступления, предусмотренного ст. 136 УК Украины, предложено понятие преступления не оказания помощи лицу, находящемуся в опасном для жизни состоянии, установлено содержание следующих основных факторов социально-правовой обусловленности запрета: социально-криминологического; нормативно-правового; этического; культурно-исторического, международно-правового, которые убеждают в необходимости сохранения в действующем законодательстве указанной нормы и определяют дальнейшее направление ее совершенствования; определены родовая и непосредственный объекты преступления не оказания помощи лицу, находящемуся в опасном для жизни состоянии.

С учетом современного достижения отечественной и зарубежной науки уголовного права проанализированы: обязательные признаки объективной стороны преступления не оказания помощи лицу, находящемуся в опасном для жизни состоянии: установлен круг лиц, которые могут быть субъектами данного преступления; исследованы признаки субъекта преступления, предусмотренного ст. 136 УК Украины; проанализированы признаки, характеризующие субъективную сторону преступления не оказания помощи лицу, которое находится в опасном для жизни состоянии; определены возможные формы и виды вины; осуществлен комплексный анализ современного законодательства Украины по раскрытию существенных признаков отдельных составов преступлений в ст. 136 УК Украины, является важным как для квалификации деяния по исследованной статье, так и для ее совершенствования.

Значительное внимание в диссертации уделяется квалифицирующим признакам преступления не оказания помощи лицу, находящемуся в опасном для жизни состоянии (чч. 2 и 3 ст. 136 УК Украины).

В монографическом исследовании осуществлено отграничение преступления не оказания помощи лицу, находящемуся в опасном для жизни состоянии (ст. 136 УК Украины) от смежных преступлений, предусмотренных стст. 135, 137, 139, 166, 284 УК Украины.

Осуществлена сравнительно-правовая характеристика не оказания помощи лицу, которое находится в опасном для жизни состоянии по УК Украины с аналогичными преступлениями по уголовному законодательству некоторых зарубежных государств.

Проведено исследование проблемы назначения наказания за совершение преступления не оказания помощи лицу, находящемуся в опасном для жизни состоянии.

Сформулированы предложения по совершенствованию положений ст. 136 УК Украины и практики его применения.

Ключевые слова: не оказание помощи, опасное для жизни состояние, объект, объективная сторона, субъект, субъективная сторона, квалифицирующие признаки, социально-правовая обусловленность, отграничения, сравнительно-правовое

исследование, истоки, история.

SUMMARY

Zubets Y. G. Criminal liability for not providing assistance to a person who is in a dangerous state of life (Article 136 of the Criminal Code of Ukraine) – Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.

Thesis for a Candidate Degree in Law, specialty 12.00.08 - Criminal Law and Criminology; Criminal Execution (081 – Law). – Higher Educational Institution «National Academy of Management». – Kyiv, 2018.

The dissertation work on the nature and content of the research is a comprehensive and systematic research work devoted to the investigation of criminal liability for not providing assistance to a person in a dangerous life (Article 136 of the Criminal Code of Ukraine)

As a result of the scientific analysis of the theoretical state of the problem, its legislative regulation and the practice of applying the current legislation, taking into account its substantial change, important legal propositions were given, the new provisions and conclusions were formulated.

In the course of work, the theoretical and methodological foundations of the investigation of criminal responsibility for not providing assistance to a person in a state of danger to life are formulated. Significantly covered sources and history of criminal responsibility for this crime.

In dissertation work on the basis of the general notion of crime, objective and subjective features of crime, provided by art. 136 of the Criminal Code of Ukraine, the proposed concept of crime non-rendering assistance to a person who is in a dangerous state of life, the content of the following basic factors of socio-legal conditionality of the prohibition: socio-criminological; normative and legal; ethical; cultural-historical, international-legal, who convinced of the need to preserve the specified norm in the current legislation and determine the further direction of its improvement; the generic and immediate object of crime is the failure to provide assistance to a person in a state of danger to life.

Taking into account the current achievements of domestic and foreign science of criminal law, the following are analyzed: obligatory signs of the objective aspect of the crime of not providing assistance to a person who is in a dangerous state of life: the range of persons who may be the subjects of the said crime is determined; the signs of the subject of a crime, stipulated by art. 136 of the Criminal Code of Ukraine; the signs characterizing the subjective aspect of the crime of not providing assistance to a person in a state of danger to life are analyzed; possible forms and types of guilt are determined; a comprehensive analysis of the current legislation of Ukraine concerning the disclosure of essential features of certain offenses in Art. 136 of the Criminal Code of Ukraine, which is important both for the qualification of an act for the investigated article, and for its improvement.

Considerable attention in the thesis is given to qualifying signs of a crime not providing assistance to a person who is in a dangerous state of life (Articles 2 and 3 of

Article 136 of the Criminal Code of Ukraine).

In the monographic study, a distinction was made between the crime of not providing assistance to a person who is in a dangerous state of life (Article 136 of the Criminal Code of Ukraine) from related offenses stipulated by the Constitution. 135, 137, 139, 166, 284 of the Criminal Code of Ukraine.

A comparative legal description of the failure to provide assistance to a person in a life-threatening condition under the Criminal Code of Ukraine and similar crimes under the criminal law of some foreign states is carried out.

The investigation of the problem of imposing a punishment for committing a crime of non-assisting a person in a state of danger to life has been investigated.

Proposals on improvement of the provisions of Art. 136 of the Criminal Code of Ukraine and the practice of its application.

Key words: non-provision of care, life-threatening condition, object, objective side, subject, subjective aspect, qualifying attributes, social and legal conditionality, delimitation, comparative legal research, origins, history.

Підписано до друку 07.06.2018 р. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Ум. друк, арк. 0,9

Тираж 100 прим. Замовлення № 117

Віддруковано з оригінал-макета ТОВ «Наш Формат»

04080, м. Київ, вул. Кирилівська, 86

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 4540 від 07.05.2013.